

İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
No:40 (Mart 2009)

Ersin KALAYCIOĞLU*:

**“PLATONİST, AŞKINCI DÜŞÜNME YÖNTEMİ KOLAYLIKLA
DEMOKRASİ DÜŞMANLIĞINA KAYABİLİR...”****

Tarih: 3 Temmuz 2008

Yer: İstanbul Politikalar Merkezi

Birsen ÖRS: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi'nin 40. Sayısı “Türkiye’de Siyaset Bilimi” teması üzerinden hazırlanmaktadır. Bu sayıda temel amaç, Türkiye’de siyaset biliminin gelişiminin, tarihsel ve güncel durumunun bir fotoğrafını çekmektir. Bu amaçla hazırlanan ve üç ana bölümden oluşan dergimizin bir bölümü Türkiye’de paradigma değişimlerini temsil eden siyaset bilimciler ile söyleşilere ayrılmıştır. Bu söyleşilerden birini Sn. Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu ile yapmaktayız. Prof. Kalaycıoğlu, Türkiye’de özellikle siyaset bilimde davranışçı yaklaşım ve bir araştırma yöntemi olarak “kantitatif” yöntemin önemli bir temsilcisi olarak tanınmaktadır. Kendisinin bu anlamda, Türk siyaset biliminin gelişimine çok önemli katkıları olmuştur. Bizimle bu konuda bir söyleşi yapmayı kabul ettiğiniz için hocam çok teşekkür ediyoruz.

Ersin KALAYCIOĞLU: Rica ederim.

Birsen ÖRS: Bilindiği gibi, 30’lu yıllardan itibaren, özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde bazı üniversitelerde siyaset bilimciler yöntem olarak felsefi, hukuksal ve tarihsel yaklaşımı biraz daha arka plana iterek sosyal ve siyasal alanlarda elde ettikleri bulguları iktisat, antropoloji, sosyoloji, psikoloji gibi diğer disiplinler yardımıyla analiz etmeye başlamışlardır. Bu yaklaşım, siyaset biliminin dar ufku olduğunu genişletmiş, giderek diğer siyaset bilimciler arasında da yaygınlık kazanmıştır. Zamanla “davranışçılık” olarak adlandırılan ve bir ekole dönüşen bu yaklaşımın önemi, toplumsal ve siyasal olgulara bakışta önemli bir dönüşümü

* Prof. Dr. , Sabancı Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi.

** Söyleşiyi gerçekleştirenler:

Doç.Dr. Birsen Örs, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Yrd.Doç. Dr. Sevgi Uçan Çubukçu, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

gerçekleştirmiş olmasıdır. Sosyal ve siyasal olguların geleneksel olarak felsefi ve tarihsel ele alınış biçimlerinden farklı olarak siyasal kurumların, süreçlerin; hatta toplumda bir aktör olarak bireyin de bir görgül inceleme nesnesine dönüşmesini sağlamıştır. Davranışçı okulun bir diğer önemi, temsilcilerinin önemli bir kısmının görgül örneklerden itibaren derlenen bilgilerin kantitatif analizini önemli bir bilimsel araç olarak kullanmaya başlamış olmalarıdır. 60'lı yıllara gelindiğinde bir yandan bazı sosyal bilimcilerin büyük eleştirilerine maruz kalsa da, davranışçı yaklaşım ve kantitatif yöntem, sosyal bilimlerin önemli bir araştırma aracı olarak yaygın kabul görmeye başlamıştır. Sayın hocam, siz de bu yöntemi Türkiye'de yetkin bir biçimde kullanan ve bu anlamda Türkiye'de siyaset bilimine önemli katkılarda bulunan bir siyaset bilimci olarak, davranışçı yaklaşımın ortaya çıkışının gerçekten bir paradigma değişimi yarattığını düşünüyor musunuz; yoksa bu zaten var olan bir paradigmanın parçası olarak mı değerlendirilmelidir?

Ersin KALAYCIOĞLU: Davranışçılık denilen *behavioralism* ifadesi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde geniş bir kullanım alanı bulmuştur. Evet, 1920'lerde temelleri özellikle Chicago Üniversitesi'nde yapılan, hem yerel siyaset üzerindeki çalışmalarda hem de oy verme araştırmalarında atılmış olmasına rağmen, İkinci Dünya Savaşı'ndaki araştırma ortamında Amerika Birleşik Devletleri'nde gelişerek, hemen İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerikan siyaset bilimi bölümlerinde etkili olmaya başlamıştır. Bunun temel nedeni, İkinci Dünya Savaşı sırasında çok sayıda genç ve yeni doktoralarını almış siyaset bilimcinin İkinci Dünya Savaşı boyunca sosyologlar, sosyal psikologlar, antropologlar ve diğer sosyal bilimcilerle birlikte Amerikan ordusunda savaşa gitmekte olan askerler üzerinde yapılan araştırmalarda çalışmış olmasıdır. Bu araştırmaların bulguları daha sonra ünlü sosyolog Samuel A. Stouffer tarafından *The American Soldier* diye iki ciltlik bir kitap olarak yayımlandı. Ancak bu çalışmalar, birincisi, siyaset biliminin diğer sosyal bilimlerle bağlantılı olarak düşünülmesi gerektiğini ve onlardan öğrenebileceği ve edinebileceği -gerek yöntem açısından gerek mantık yürütme açısından, gerekse de veri analizi açısından -çok şey olduğunu gösterdi. Dolayısıyla sosyal bilim disiplinleriyle bilgi, yöntem, teknik v.b. alış-veriş, değiş-tokuş içerisinde çalışan bir siyaset bilimi üretmek fikri bu çalışmalarda güç kazanmıştır.

İkincisi, burada siyaset bilimciler, daha önce siyaset bilimine egemen olan hukukî ve kurumsal düşünme ve araştırma biçiminin kısıtlı olduğunu, yetersiz olduğunu ve sadece devletin ve siyasal rejimin belli özellikleri üzerinde yoğunlaştığını ve birçok siyasal olguyu açıklamakta zorlandığını keşfetmişlerdir. Bu klasik çalışmalardan, örneğin İkinci Dünya Savaşı'nda yapılan araştırmalar sırasında hemen hemen hiç yararlanamayacaklarını görmüşler, birçoğu dolayısıyla sosyoloji gibi, sosyal psikoloji gibi, hatta psikoloji gibi ve bir ölçüde antropoloji gibi kültürü inceleyen dalları öğrenmek mecburiyetinde kalmışlar, onlardan siyasal süreçler hakkında neler öğrenebiliriz diye bakmaya çalışmışlardır. Dolayısıyla kurumsal yaklaşımın karşıtı olan bir yaklaşım böylece ortaya çıkmıştır. Bir bakımdan sosyal bilimlerin disiplinleriyle fikir, kavram, düşünce, yöntem alış - verişinde bulunan; bir taraftan da sadece kurumları ve hukukî yapıları değil, onun ötesinde siyasal hayatta yer almakta olan bireyleri birer aktör olarak kabul eden, bunların nasıl düşündüğü, ne tür stratejiler izlediği, birbirleriyle nasıl ilişkiler içerisine girdikleri ve gerek karar alma

süreçlerinin kritik noktalarında bulunan seçkinler dediğimiz kimselerin, gerekse de bunlarla özellikle demokratik ortamlarda etkileşim içerisinde bulunan seçmenin, -bir anlamda kitlenin ilişkilerinin nasıl oluştuğu-, nasıl bir etkileşim süreci içinde yaşadıkları, kitlenin ne düşündüğü, nasıl hareket ettiği, ne tür stratejiler izlediği, aynı zamanda da yönetici pozisyonunda bulunan seçkinlerin ne gözle etraflarına baktığı, nasıl bir yeniden seçilme stratejisi izlediği ve içinde buldukları kurumlarda ne şekilde davrandıklarını incelemeye yönelmişlerdir. Dolayısıyla inceleme alanı genişlemiştir. Bu genişlemenin sonucunda, örneğin John C. Wahlke ve arkadaşlarının 1956 senesinde yayımlanan *The Legislative System* adlı kitabı birdenbire önemli bir etkide bulunmuştur. Yasama kurumunu bir sistem olarak, daha doğrusu bir siyasal sistem olarak tanımlayan, bu sistemi oluşturan yapılar, yapıların içerisinde konumlu roller, bu rolleri oynayan yasama meclisi üyeleri -en genel tabiriyle bizdeki milletvekilleri-, Amerika'daki kongre üyeleri ve bunların davranış biçimindeki örüntüleri, istikrarlı olarak tekrar eden davranış biçimlerini bir tanımlama ve sınıflandırma çabasına girmişlerdir. Bu araştırmada yasama kurumu üyelerinin çeşitli rollere sahip olduklarını ileri sürmüşler ve bu rollere göre farklı şekilde davranan yasama meclisi üyeleri olduğunu ifade etmişlerdir. Bunların bir kısmına delege davranışı içinde bulunuyorlar demişlerdir örneğin, yani seçmen tarafından vekil olarak oraya atanan ve seçmenin bir nevi sözcüsü veya tam anlamıyla hukukî vekili gibi davranan, adeta bir delege mantığı içinde çalışan milletvekilleri olduğunu gözlemlemişlerdir. Bir de bunun tersine, özellikle daha önce İngiliz siyasetinde Edmund Burke'da ifadesini bulmuş olan, daha sonra John Kennedy tarafından senatörken ifade edilmiş bulunan, -başkan Kennedy Başkan seçilmeden önce senatörlük yapmıştı- bir diğer yasama meclisi üyesi rolü gözlemlemiş ve tanımlamışlardır. Bu, bir şekilde, Türkçeye çevirmesi zor bir kavram olan *trustee* kavramıyla ifade edilmiştir; yani *emanetçi* rolü veya *emin kişi* rolü oynayan bir milletvekili tipine işaret etmişlerdir. Kennedy, “siz beni ben olduğum için, benim ahlâkî, vicdanî, siyasî değerlerim ve görüşlerim için seçtiniz. Seçtiğiniz andan itibaren ben sadece bu kimliğimle ve onu oluşturan değerlerime bağlı olarak görev yaparım. Sizin bana vermiş olduğunuz destek, bana başka bir bağ getirmez” anlamında bir milletvekili rolü tanımlamıştır. “Ve dolayısıyla benim oyum, sizin seçmen olarak ne düşündüğünüzü yansıtmaz. Benim ne düşündüğümü yansıtır. Beni, ben olduğum için seçeceksiniz. Benim gibi bir adamın vicdanî, ahlâkî ve siyasî görüşlerini yasalara yansıtması temeldir ve dolayısıyla ondan ibarettir benim Senato'da yapacaklarım” diye ifade ettiği bir Senatör rolü ortaya koymuştur. Diğer yasama davranışı ise seçmeni dinleyen, seçmenden, talimat bekleyen, o talimata göre oy veren bir yasama meclisi üyesi, bir temsilci. Buna karşılık sadece kendi vicdanı, kendi görüşü, kendi ahlâkî değerlerine göre düşünen, seçmeni hiç kale almayan, o görüşlere göre davranan bir ikinci tür yasama rolü olduğu Wahlke ve arkadaşlarıncı gösterilmiştir. Bunun ikisinin ortasında, her ikisini bağdaştırmaya çalışan bir üçüncü tür olduğunu da Wahlke ve arkadaşları ifade etmişler. Bu tür bir bakış açısı daha önce siyaset bilimi yazınında olmayan bir yaklaşımdı. Yani, milletvekili ne yapar? İşte, yasaya bakarsınız, iç tüzüğe bakarsınız orada ne diyorsa onu yapar, diye düşünülen bir çerçeveden çok daha farklı bir çerçevede düşünülebileceğini ortaya koymuştur. Ve bunun sonucunda milletvekiliyle seçmen arasındaki ilişkilerin çok farklı nitelikler arz edebileceği; bazı seçmenlerin belli tür milletvekillerini tercih ettiği, diğerlerinin başka tür yasama davranışı gösteren

temsilcileri tercih ettiğini ve bu tercih şekillerinin önemli sonuçları bulunduğunu vesaire ortaya koyan bir çalışma çıkmıştır. Dolayısıyla burada yapılan, kurumsal, hukuksal çerçevenin ötesine geçen fiili durumu algılayan, izleyen, onu gözlemleyen, o gözlemlerden hareketle bu durumun tanımını yapan, sonra sınıflandırmasını yapan, sonra bu sınıflara özgü özellikleri ortaya koyan, sonra bunlar arasındaki ilişkileri kuran ve ona dayanan bir kuram ortaya çıkaran bir araştırmadır.

Birsen ÖRS: Dolayısıyla, daha önce görünür olmayan veya dikkati çekmeyen birtakım toplumsal, siyasal olgular daha görünür hale, anlaşılamayan şeyler daha anlaşılır hale geliyor.

Ersin KALAYCIOĞLU: Hiçbir şekilde sorgulanmayan, soru olarak ifade edilemeyen, bir araştırma sorusu içeriği bulunmayan hususlar, birdenbire diğer sosyal bilim dallarındaki kavramları kullanmak suretiyle yaklaşan ve çeşitli siyasal kurumları sistem olarak gören, bunun içerisindeki yapıları ve onun içerisindeki rolleri araştıran, bu rollere ve yapılara göre onları yeniden inceleyen ve davranış yasaları bulmaya çalışan bir yaklaşıma yerlerini bırakmıştır. Şimdi bu yaklaşım, dolayısıyla hem sosyal bilimler disiplinlerine bağlı, onlarla bağımlı bir siyaset bilimi algılaması getiriyor, hem de sadece kurumsal düzeyde olmayan, aynı zamanda bir sistemin parçaları, aynı zamanda onun yapısı içerisinde yer alan roller ve bireyleri inceleyen, yani çok farklı düzeylerde soyutlama yapan bir yöntem ortaya koymuş oluyor. Dolayısıyla çok disiplinli, çok farklı soyutlama düzeyinde olan bir yaklaşımla siyaset olgusuna yaklaşmayı öneren bir çalışma alanı ve yaklaşım ortaya çıkmış bulunuyor.

Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU: Sizce, bu yaklaşım gerçekten bir paradigma değişimi olarak adlandırılabilir mi?

Prof. Dr. Ersin KALAYCIOĞLU: Yani, buna paradigma denir mi bilmiyorum. Bir genel yaklaşım farkı var. Kullandıkları yöntemler, kavramlar farklı. Paradigma, Thomas Kuhn'un ifade ettiği şekliyle biraz daha iddialı bir şey oluyor. Yani sonuç itibarıyla Newton'ın fiziği veya Darwin'in biyolojisi yahut Einstein'in fiziği gibi bir şey. Dolayısıyla o yapı, hem felsefi kökleri derinlere giden, hem aynı zamanda ahlâkî birtakım imaları olan, aynı zamanda da bir bilim dalını diğer bilim dallarıyla birlikte dönüştürebilecek genellikte bir kuramsal çerçeve. Davranışçılık belki buna yakın bir şey olarak algılanabilir. Ama tam bu değil. Çünkü fiziğin Newton'dan sonradaki gelişimiyle siyaset biliminin 1950'lerdeki bu değişiklikten sonraki gelişimi aynı içerikte oldu mu, emin değilim. Burada farklı görüşler ortaya sürenler çıkabilecek. Ama Amerika Birleşik Devletleri'nde 1950'lerden itibaren siyaset bilimi bölümleri hukuksal ve kurumsal incelemeler yapan ve bu esasta ders veren öğretim üyelerini –bunların birçoğunun yaşı da ilerlemişti zaten- emekli etmekte veya bunları istihdam etmeme eğilimine girmişlerdir. Onların yerine daha çok biraz önce sözünü ettiğim türden çok farklı disiplinlerden etkilenebilecek kavramlarla çalışan, çok farklı çözümleme ve soyutlama düzeylerinde soru sorabilen ve bu soruların yanıtlarını arayabilen öğretim üyelerine dönmüşlerdir. Dolayısıyla, o etki itibarıyla böyle bir paradigma değişiminden bahsedebilmek mümkün. Bu etki esas itibarıyla 1960'larda görülmeye başlamıştır. Çünkü bu kişilerin çoğu gençti, yeni

doktoralarını almışlardı ve disiplinlerde önemli noktalara gelmeleri 1960'ları bulmuştur. Dolayısıyla esas bir değişim söz konusuysa '60'lı yıllarda olmuştur.

Demokrasi içerisinde bile “ben doğrusunu biliyorum, hiçbir şeye, hiçbir kimseye bir şey sormam gerekmez, her türlü hesabım kitabım doğrudur ve aklıma eseni yaparım” türünde bir yaklaşım ortaya çıkartıyor. Bütün aşkınıcı ideolojilerde aynı problem var...

Birsen ÖRS: Evet... Bu yaklaşıma yönelik ciddi eleştiriler olduğunu biliyoruz. Eleştiriler daha çok hangi noktalarda toplanabilir?

Ersin KALAYCIOĞLU: 70'lerde buna bir reaksiyon ortaya çıktı. Bu eleştiri, temel itibarıyla siyasal teori diyebileceğimiz, daha çok felsefeden kaynaklanan bir yaklaşımla ortaya çıkmıştır. Eleştiriyi yapanların başında Chicago Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi bölümünden Leo Strauss gelmektedir. Strauss, felsefede Eflâtuncu veya Platonist olarak ifade edebileceğimiz bir ekoldendir. Transandantal, aşkınıcı bir düşünme yöntemine inanmaktadır ve bu tür düşünen insanlar için yaşadığımız dünyanın ötesinde değişmez doğrular ve mükemmel birtakım düşünce kalıpları, fikirler yahut değerler söz konusudur. Bunları kaale almayan ve bu tür hususları inceleme çerçevesi içerisinde bulundurmayan bir siyaset biliminin kabul edilemez olduğunu savunmaya başlamışlardır. Ve buradaki savunu, temel itibarıyla bazı değerleri diğerlerinden ayırmayı beceremezseniz eğer, o zaman sizin yaptığımız siyaset bilimi en totaliter ülkelerde dahi herhangi bir şekilde kullanılabilir olan bir araç haline dönüyor. Ve bu çerçevede de siyaset bilimi erdemli bir faaliyet olmak özelliğini yitiriyor. Çünkü Platonistler için erdem siyasal düşüncede en önemli, en temel unsurlardan bir tanesidir. Buradaki eleştiri, *moralist* bir eleştiri, dolayısıyla -erdem gibi- ulvî birtakım değerler kullanıyormuş gibi gözükmektedir esas itibarıyla. Dolayısıyla bu değerleri göz ardı ettiğiniz takdirde, örneğin Sovyetlerin nesine itiraz ettiğiniz belli olmayacak denmektedir. Dolayısıyla lisans eğitiminde bu tür bir siyaset bilimi, öğrenciye demokrasi kulübünün üstün değerlerinin aktarılmasında yetersiz kalabilecektir, bunların ifadesine göre. Bunun yanı sıra Leo Strauss'un çalışmalarında sık sık vurguladığı husus bu tür bir “değerlere duyarsız” bir yaklaşım bir Hitler'in ortaya çıkması veya soykırımın yapılmasını herhangi bir olay durumuna indirger. Dolayısıyla kabul edilemez. Oysa siyaset bilimci sadece siyaset kuramı yapmak ve siyaseti açıklamakla değil, aynı zamanda siyasetteki yanlışları gidermek için müdahalede bulunmak misyonuna sahip olmak, aynı zamanda bir aktivist üretmek durumundadır.

Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU: Hocam, burada sorun, sosyal bilimin birçok alanında olduğu gibi, siyaset biliminde de olanı anlamaya çalışmak ile olması gerekeni kurmaya çalışmak olarak ortaya çıkıyor gibi. Dolayısıyla bu yöntemlerden hangisinin ya da her ikisinin de bilimsel olduğu sorunu önemli değil mi?

Ersin KALAYCIOĞLU: Tabii... Yani bu yeni bir şey değil tabii, daha önceki yıllarda da ortaya çıkmış bir şey. Bu tür düşünen ve bu tür davranan kişilerin başında Leo Strauss gelmiyor. Bu felsefî bir yaklaşım, moralist bir yaklaşım ama bilimsel bir yaklaşım değil, bilimle ilgili değil. Yani insanların başka bir bilim

dalında, örneğin fizik dalında yahut genetik alanında bir şey bulmaları, onun sonucunun iyi veya kötü olmasından bağımsız. Yani kanseri tedavi etmeye çalışmanız, sizin bundan dehşete düşmüş olmanız ve insanlığı kurtarmak gibi ulvî nedenlerden kaynaklanabilir. Ama kanserin nasıl bir mekanizması olduğunu anlamaya çalışmanız bundan bağımsızdır. Dolayısıyla siz bu bağımsızlığı kuramazsanız, belki de kansere karşı çok güzel şiir yazarsınız ama tedavi üretecek bir kuram ortaya çıkaramayabilirsiniz. Böyle bir risk var. Dolayısıyla burada siyaset biliminde olay neden farklı, bu pek anlaşılabilmiş değil. Kaldı ki, aşkını düşünenlerin, böyle değişmez, mükemmel birtakım değerlerle hareket ettikleri, bu değerlerin ne olduklarını bildikleri, bunların gerçekleştirilmesinin de öncelikli olduğunu savunmaları, genellikle demokratik bir sonuca insanı götürmüyor. Dolayısıyla sanki demokratik bir sistemdeki eksiklikleri vurguluyormuş gibi gözüküyor bu argümanın problemi, bu yöntemi uyguladığımız zaman, her zaman değil ama kolaylıkla kendinizi demokrasi düşmanlığında, hatta fevkalade totaliter bir rejimin içinde bulabiliyorsunuz. Bu tabii Karl Popper'ın *Açık Toplum ve Düşmanları*'nda ayrıntılı olarak ele alınmış bir uygulamadır. Maalesef, tabii burada çok ilginç bir şey daha görünüyor, Amerika Birleşik Devletleri'ni başkan Bush döneminde yönetmiş olanların bir kısmı, önemli bir kısmı, örneğin Paul Wolfowitz gibi, Strauss'un öğrencileridir.

Birsen ÖRS: Bunun sonuçları...

Ersin KALAYCIOĞLU: Tabii, onun yanında doktora yapmış kişiler. Dolayısıyla bu şekilde bir davranış biçimi üretebiliyor. Mutlaka üretir, kesinlikle buraya yol açar demiyorum; ama bu aşkını düşüncenin böyle bir problemi vardır. Demokrasi içerisinde bile “ben doğrusunu biliyorum, hiçbir şeye, hiçbir kimseye bir şey sormam gerekmez, her türlü hesabım kitabım doğrudur ve aklıma eseni yaparım” türünde bir yaklaşım ortaya çıkartıyor. Bütün aşkını ideolojilerde aynı problem var. Tabii din motifiyle hareket eden siyasetçilerde de aynı problem var. Kolaylıkla kendini demokrasi içinde dahi son derece katı ve otoriter diyebileceğimiz uygulamalara götürebilen bir noktada bulabiliyorlar.

Birsen Örs: O zaman, davranışçı yaklaşımın sosyal bilimlerde hâkim olan aşkını, moralist yaklaşımın çözemediği problemleri çözmek gibi bir işlevi olduğundan bahsedebilir miyiz? Diğer bir ifadeyle bu yaklaşım sosyal bilimlerde duyulan bazı ihtiyaçların neticesinde mi ortaya çıkmıştır?

Ersin KALAYCIOĞLU: Platon'un kendi çalışmalarında bu çok açık. Platon'un ünlü mağara benzetmesini anımsayınız. İnsanların yaşadıkları hayatı adeta bir mağaraya benzetmektedir Platon. Mağaranın gölgeleri içinde yaşayanlar ışığa bakamazlar, baksalar da mağaranın dışındakileri göremezler, ışıktan kör olurlar, ancak filozoflar bunları görebilirler, sizin benim gibi filozof olmayan naçiz kişiler ancak ışığın mağaradaki gölgesine bakarlar. Yani, görgül dünyaya ulaşırlar. O da yanıltıcıdır. Dolayısıyla gördükleriniz yanıltıcıdır. Düşündükleriniz doğrudur, gördükleriniz değil. Onun için “gerçeğe” ulaşmak için görgül sınama ve gözlem yapmanız anlamsızdır. Bu nedenden dolayı bu felsefi yaklaşım bilimle iyi geçinen bir yaklaşım değildir. Oysa davranışçıların temel noktası, olabildiğince görgül

olmaya çalışmak, ampirik bulgular üzerinde çalışmak ve gözlemlerle iddialarını kanıtlamak esasına dayanmıştır. İşte bu özellikleri dokuz noktadan ibaret bir listede toplayan David Easton, bir makalesinde davranışçılığın esaslarını sıralamıştır. Bunlardan bir tanesi de bu görgül olguların izlenmesidir. Tabii, gözlemlerle ilgili mantık yürütmeye iki farklı yaklaşım olduğunu biliyoruz. Bunun her ikisi de, öyle zannediyorum ki, bu 1950'lerden itibaren yapılan çalışmalarda yerini bulmuştur. Bir tanesi önce, gerek literatürden gerek kütüphane araştırmasıyla belirli savları üretmek, sonra bu savlar doğru mudur, değil midir diye gözlemlerle bu savları sınamak, bir yaklaşım bu. İkinci yaklaşım ise bazı görgül saptamaları yapmak, sonra bunlardan bir genel hipotetik sonuç üretmek. Yani bu ilişkiler mevcut, olsa olsa bu ilişkiyle şu ilişkiden kaynaklanıyor veya şu koşulla şu koşulun yahut şu olguyla bu olgunun bir arada oluşmasından kaynaklanıyor diye bir denence üretmek şeklinde gelişmiştir. Her ikisi de görebildiğim kadarıyla burada kullanılacak unsurlar. Ama sonuçta vurgulanan, görgül olarak sınamamayan ve sınamada sonucunda doğru olmayan şeylerin siyaset bilimi içerisinde kullanılmasının bilim yaklaşımı çerçevesinde mümkün olmadığıdır. Bu açıdan da siyaset bilimini diğer bilim dallarına, bütün bilim dallarına yani doğa bilimi dallarına da yaklaştıran bir yaklaşım olmuştur. Çünkü sonuç itibarıyla görgül olarak sınanan ve sınamada sonucunda yanlış olmadığı saptanan veya yanlışlanamayan, yine Popper'ın ifadesini kullanmamız gerekirse, yanlışlanamayan bir içerikte olan önermeleri şimdilik doğru olarak kabul etmek davranışçılığın temelini oluşturmuştur. Onun için bu açıdan bu ilk dönem davranışçıların önerisi siyaset biliminin bilimselleşmesidir, birtakım iddiaların görgül sınanabilirliğidir, sınamalardan sonra yanlışlanamıyorsa onların yanlışlanıncaya kadar kabul edilmesidir ve bunun üzerine kurulu bir yaklaşımla siyaseti anlamaktır.

Birsen ÖRS: Bu noktada bir şey sorabilir miyim hocam? Görgülden ve sınanabilir olandan itibaren hareket ettiğimizde ve sadece bunun bilimsel bir yöntem olduğunu söylediğimizde, bazılarının eleştirilerinde yer aldığı gibi, bazı noktaları gözden geçiriyor, açıklayamıyor olabilir miyiz? Diğer bir ifadeyle, davranışçı yaklaşım siyasal olguların ne kadarını açıklayabilme gücüne sahip? Kaçırdığı noktalar var mı?

Ersin KALAYCIOĞLU: O da ilginç bir tartışma yaratmıştır. Bunların bir kısmı iddia etmişlerdir ki, bazı konular ölçüme gelebilecek konular değildir.

Birsen ÖRS: Tam onu kastetmiştim.

Ersin KALAYCIOĞLU: Mesele şuradan kaynaklanıyor. Bir şeyi ölçmeniz için tanımlayabiliyor olmanız lazım. Tanımlandıktan sonra kavramsallaştırabiliyor olmanız lazım. Kavram zaten etrafınızda bulunan, gözlemediğiniz şeylerin üzerine konulmuş olan etiketlerdir sonuç itibarıyla. Bakıyorsunuz etrafınızda gördüğünüz şeylere, işte, bir gövde üzerinde yapraklardan oluşan bir şeye ağaç diye bir etiket takıyorsunuz. Sonuç itibarıyla keyfi bir şey, başka bir şey de diyebilirsiniz. Kavram bu. Yani kavram aslında sizin bir soyutlamanız; duyularınız veya düşüncelerinizle gerçek olarak kabul ettiğiniz şeyleri isimlendirmenizden ibaret. Dolayısıyla sizin sadece kavramlar aklınızda da olabilir, gerçekte olmayabilir. Dolayısıyla gerçek olanla olmayanın kullandığınız kavramlarla nasıl bir ilinti kurduğunu bir şekilde

saptamanız lazım. Şimdi eğer, halüsinasyonlarınızı kavramsallaştırmışsanız bunların gerçek olarak algılanması mümkün değil tabii. O zaman tabii normal zekâdaki bir insanın yaşam alanında hareket etmiyorsunuz demektir. Başka bir gerçeklikte hareket ediyorsunuz demektir. Eğer kastedilen buysa o psikopatolojik bir durum. Ona siyaset biliminin yapacağı bir şey yok. Ona psikoloji veya sosyal psikoloji yahut psikiyatrinin bir şey yapması lazım. Ama eğer burada bir şekilde başkalarının da varlığını kabul edebileceği ve sizin anladığımız gibi anlayabileceği kavramlardan bahsediyorsak, buna İngilizce *intersubjectivity* denir. Yani ben şurada bir koltuk görüyorum. Siz görmüyorsanız, orada koltuğun var olduğunu benim iddia etmem durumunda benim algılamamda bir problem olduğunu başkaları düşünmeye başlayabilir. O takdirde belki bir psikiyatri veya psikoloji uzmanına danışmamda yarar olacaktır. Ama herkes burada, evet, bir koltuk var, bu koltuğun rengi neffî yeşildir filan diyorsa, o zaman mesele yok. O zaman hepimiz yanılmaya müsait olan algılarımızla ortak bir konuda uzlaştık ve bizim dışımızda mevcut olan bir olgunun varlığını belirli bir etiketle etiketledik demektir. O noktadan itibaren ölçüm problemi yoktur. Neden yoktur? Çünkü en basit ölçüm bir varlığın var olduğunu saptamakla başlayan ölçümdür. Varsa, bunun var olduğunu; yok ise de yok olduğunu kabul edersiniz. Dolayısıyla iki hali varsa ve iki hali arasında değişiklik söz konusuysa o zaman bir değişme saptanabilirse, yani “koltuk vardır”, o zaman varlık hali; “koltuk yoktur”, o zaman da yokluk hali gözlemlenir. İkisi arasında değişiklik olduğuna göre bu değişikliği saptamak mümkün. Şimdi ölçüm bunlara birtakım, isterseniz nümeraller, yani içinde nicel ağırlıkları ne olduğu belli olmayan rakamlar atfetmekle başlar. Sayısal özelliklerin bir şey ifade etmediği varlık durumlarında, mesela buna 1 diyelim, yokluk durumunda 0 diyelim dersanız, ölçmeye başlamış olursunuz. Ve soruyu, bu ne zaman var, ne zaman yok; hangi koşullarda ve hangi olgularla birlikte var oluyor, hangi olgular ve koşullarla birlikte olmuyor diye sorduğunuz zaman da o zaman bilimsel bir soru sormuş oluyorsunuz. Bu sizi bir denenceye götürüyor. Burada bir misafir geleceği vakit bir koltuk var; gelmediği vakit yok diye bir ifadede bulunuyorsanız, o zaman bu bir misafir koltuğudur, misafir geleceği vakit buraya konur, gelmeyeceği vakit kaldırılır diye de bunun burada bulunuş nedenini açıklamış bulunuyorsunuz. Görgül olarak da bunu sınımanız mümkün hale geliyor. Şimdi bu, tabii, işi basite indirgemektir. Ama temel itibarıyla sorun bu. Şimdi, kullandığınız kavramları, eğer hayatın içinde, siyasal yaşantıda herkesin bir arada gözlemleyeceği ve aynı nitelikte olduğuna karar vereceği şekilde tanımlandırabiliyor, etiketlendirebiliyor, adlandırabiliyorsanız o zaman zaten ölçüm başlamış demektir. Ondan sonra bunların ortaya çıkma sıklığını sayabilirsiniz. Sık sık mı ortaya çıkmaktadır, ender olarak mı ortaya çıkmaktadır? Buna göre farklı istatistik ve matematik araçları ile yaklaşabilmeniz her zaman için mümkündür. Veya bunları sayabiliyorsanız ve saydığımız zaman birimleri tanımlayabiliyorsanız ve bu birimlere eşit ağırlık verebiliyorsanız o zaman bunları toplama, çıkarma, bölme çarpma işlemine tabi tutabilirsiniz. Bazı olgular bu niteliktedir. Örneğin, seçmenin oyu bu niteliktedir. Her oy zaten eşit olarak tanımlanmıştır. Bir seçmen, bir oy. Oy eşit olduğuna göre bir oyu bir başka oyla iki, öbürüyle üç, dört, beş gibi toplamak, çarpmak, bölmek, her türlü aritmetik işlemi yapmak mümkün. Dolayısıyla bu işlemleri yapmak suretiyle birçok bakımdan çeşitli iddialarda bulunabilirsiniz. Şöyle olursa daha fazla seçmen sandık başına gider diyebilirsiniz. Çünkü sandık başına kaç kişinin gittiğini yine saptamanız mümkün.

Kişi kişi sayıyorsunuz. Bu kişiler eşit. Dolayısıyla bu tür durumlarda çok güçlü matematiksel veya istatistiksel veya matematiksel istatistik araçları kullanarak bazı öngörülerinizi sınama imkânınız ortaya çıkıyor. Dolayısıyla bunu kullanabilirsiniz.

Birsen ÖRS: Peki hocam mesela seçmen davranışının arkasında yatan, yani seçmen tercihinin, parti tercihinin arkasında yatan etkenleri araştırmak söz konusu olduğunda süreç çok karmaşık bir hâl alıyor; gelir durumundan yaşına, cinsiyetine, bazen hiç farkına varamayabileceğimiz, çeşitli kültürel özelliklere, bireyin içinde toplumsallaştığı cemaatin kültürel özellikleri gibi belki başka motivasyonlara dayalı birçok unsur için içine giriyor.

Ersin KALAYCIOĞLU: Orada bir kavramsallaşma problemimiz yok. Orada kuramınızın yeterince zarif olmamasından kaynaklanan bir problemimiz var. Eğer yeterince zarafeti olan bir kuram geliştirebilerseniz, o zaman olabildiğince az sayıda değişkenle, olabildiğince güçlü bir biçimde bir olguyu açıklayabilirsiniz ve bu problemle karşılaşmazsınız. Şimdi Türkiye’deki mesela seçmen davranışıyla ilgili biz şu anda yapmış olduğumuz araştırmaların geldiği noktada üç - dört tane temel değişken olduğunu saptamış durumdayız. Zarifleşen bir teorimiz var. Mesela bir neden, oy vermede önemli bir faktör: parti tutma olgusu. Bir şahıs, ben parti tutuyorum diyorsa, büyük bir olasılıkla o partiye oy veriyor. Bunu biliyoruz Türkiye’de. Yani buradaki olasılık %90 mertebesinde. Bir hayli yüksek. Yani büyük bir olasılıkla buraya oy verecek demektir. Oy verme eğiliminde olacak demektir. Ama Türkiye’de tabii, parti tutma olgusu çok yaygın değil. Nedeni? Onu da biliyoruz. Sık sık parti kapatılıyor. Dolayısıyla insanlar neyi tuttuklarının bir müddet sonra farkında olmuyorlar. Oysa İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, İsviçre gibi ülkelerde yüz elli yıllık parti geçmişlikleri var, tarihleri var ve dolayısıyla kuşaktan kuşağa aktarılmış olan parti tutma özellikleri var. Orada çok daha yüksek sayıda insan parti tutuyor. Zaman zaman bu azalıyor, çoğalıyor; belli dönemlerde parti tutma daha azalıyor, belli dönemlerde, belli kuşaklarda daha artıyor. Onun nedenleri de var. O da araştırılmış durumda; ama sonuçta partiler ne kadar uzun zamandır varsa, ne kadar kurumsallaşmışsa, o kadar fazla parti tutma olgusu görebiliyorsunuz. İkisi arasında bir ilişki var. Türkiye’de partiler birkaç kez kapatılıp açılmış oldukları için, ad değiştirdiklerinden, lider değiştirdiklerinden bu oran düşük. Başka faktörlere bakıyorsunuz. Mesela iktisadî beklentiler. Uygulanmakta olan iktisat modelinden birtakım çıkarlar elde ettiğini düşünüyorsa kişi ve bunun sürmesini istiyorsa, o zaman iktidardaki partiye oy verecek demektir. Bundan zarar gördüğünü düşünüyor, değişmesini istiyorsa karşı partiye oy verecek demektir. Bu önermeye de kanıt bulabiliyoruz. Dolayısıyla parti tutmadan sonra en önemli etken bu gibi gözüküyor. Sonra bir başka etken var ki o da ideoloji. Kendinizi sağcı olarak görüyorsanız daha ziyade sağ partilere; solcu olarak görüyorsanız sol partilere oy verme eğiliminde görünüyorsunuz. Sonuç itibarıyla bu da anlaşılacak bir şey değil. Bunu etkileyen, sağcılığı, solculuğu filan etkileyen, işte, bir iki etken var. İşte, din konusundaki fikirleriniz, etnik kimlik konusundaki fikirleriniz ortaya anlaşılabilir bir manzara, bir resim çıkabiliyor. O resme dayanarak da insanların belli partilere oy verme eğilimleri daha ziyade ortaya çıkabiliyor. O eğilimler genel itibarıyla oy verme sonuçlarıyla örtüşürse, o zaman bunların üç aşağı beş yukarı etkili olduğunu düşünmemiz için güçlü nedenler var demektir. Bu şekilde bir mantık yürütebilmeniz

mümkün. Ama burada, tabii her olgu siyaset bilimciye veya bir sosyal bilimciye bu şekilde kolaylıkla sunulmuyor. Ne bileyim, oy verme olgusunu inceleniz kolay; ama mesela terör olgusunu incelemeniz kolay değil. Veya şiddet olgusunu incelemeniz kolay değil. O zaman çok farklı yöntemler, başka birtakım unsurlar kullanmanız, başka çalışmalar içerisine girmeniz gerekiyor. Ne bileyim, psikolojinin birtakım araçlarını, sosyal psikolojinin araçlarını kullanmanız, deney yapmanız vesaire gibi bazı başka yolları denemeniz gerekiyor.

Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU: Hocam sonunda soracağım bir noktayı siz getirdiniz. Son yıllarda Türkiye’de üniversitelerde giderek çoğalan sözlü tarih, otobiyografi, biyografi, özel ya da kurumsal tarih çalışmaları gibi eleştirel yöntemler, davranışçı ekolün açtığı bir alandan mı ilerliyor size göre? Yoksa söz konusu çalışmalar çok farklı yöntemleri mi içeriyor?

Prof. Dr. Ersin KALAYCIOĞLU: Gayet farklı bir alan tabii. Ama sonuç itibarıyla, burada yapmaya çalıştığımız şey, çok farklı soyutlama düzeylerinde gözlem yapmaya çalıştığımız için bir bireyle ilgili gözlem yapabilirsiniz. Şimdi mesela *Scientific American*’ın son sayısında ilginç bir iddia çıktı. Deniyor ki, “güven genetik bir temele dayanıyor. Başkalarına güvenmenin ancak belirli bir genle ilişkisi var” diyorlar ve bunu ispat etmek üzere olduklarını iddia ediyorlar. Bu doğruysa, o genden sizde yoksa siz insanlara güvenemezsiniz demektir. Yani biyoloji girmeye başlıyor işe. Yani eğer bunu saptayabilerseniz; tabii bunu biz siyaset bilimciler saptayamayız, bunu biyologların saptaması lazım. Çünkü biz siyaset bilimciler olarak biyoloji bilgisine sahip değiliz. Ama genetik biyoloji belirli tutumlara, mesela saldırmaya bir açıklama getirebilir. Bu konuda örneğin kendisi ornitolojist –yani kuş hatta ördek bilimcisi- olan Konrad Lorenz’in çalışmaları vardır ki kendisine Nobel ödülü getirmiştir. Buradan hareketle insanlardaki saldırı olgusuna ulaşmak biraz zıplama gerektiriyor gibi gözüküyor; ama sınanabilir bazı savlar ortaya çıkmaktadır. Bunlar en azından yine gözlemlenebilir ama bu biyoloji bilgisi gerektiren ve belki de biyologlarla çalışmamızı gerektiren alanlardan bir tanesidir. Saldırının kökeni genetik midir? Mesela bazıları bunun testosteronla ilgili olduğunu iddia ediyorlar. Eğer böyle bir şeyse o zaman tabii bizim burada üreteceğimiz teorilerde bunu göze almamız gerekecek. Belki de o zaman biz sadece insanlara soru sormakla yetinemeyeceğiz; diyelim ki insanlardan kan örneği almayı rica etmemiz de gerekecektir. Götürüp bu örnekleri laboratuara vereceğiz, testosteron oranlarına bakacağız, sonra saldırganlık eğilimine bakacağız, ikisi arasındaki bağlantıyı kuracağız demektir. Ama biyoloji bize derse ki, güven genlere bağlıdır. Efendim, saldırı hormona bağlıdır. E, o zaman bunları bilmeden teori kuramazsınız. Yani başka bilim dallarının bulguları siyasete eğer yansiyorsa bunları da bilim dalınızın içine bir şekilde almanız gerekir. O zaman belki bir müddet sonra siyasal biyoloji diye bir alan kurmanız, biyologlarla beraber bu eğitim almamız ve buradan yetişecek kimselerin başka türlü deneyler üzerinde çalışıyor olması gerekecektir. Dolayısıyla bu çok düzeyli algılama, bir bireyin çeşitli inançları, düşünceleri, fikirleri ve muhtemel davranışları ve gözlemleyebildiğimiz davranışları üzerine yoğunlaşmamız gerekiyor. O davranışın bir temeli doğa, bir temeli toplum. *Nature versus nurture* diye ifade ediliyor İngilizcesiyle. Dolayısıyla doğadan kaynaklananlar hakkındaki bilgileriniz arttığı zaman onları bir şekilde yetişmeyle

ilgili, toplumsallaşma dediğimiz özelliklerle ilgili bulguların yanına koymamız ve ikisini beraber göz önünde bulunduran daha karmaşık modellemeler yapmamız zorunluluğu ortaya çıkacak gibi gözüküyor.

Ama burada yapmaya çalıştığımız şey, temel olarak anlamak. Neden adam bir intihar bombacısı olur? Bu, siyaseti ilgilendirdiği gibi, psikolojiyi de psikiyatriyi de genetiği de vesaireyi de ilgilendirebilir. Çünkü doğal olarak burada yapılan davranış sadece siyasî bir davranış değildir. İntihar olgusudur. İntiharın sosyolojik temellerinin olabileceğini Emile Durkheim ortaya koymuştur; ama bunun fizyolojik nedenleri olabildiğini de tıp bilimi söyleyebiliyor. Dolayısıyla bu sosyolojik nedenlerden mi, fizyolojik nedenlerden mi kaynaklanıyor bunu bilebilmeniz lazım. Ona göre de birtakım kamu politikaları önermeniz gerekiyor. Dolayısıyla doğru araçları kullanabilmeniz için, doğru bulgulara ulaşmanız lazım. Bunu bilmeniz lazım. Şimdi bu alanlar daha karmaşık alanlar. Ama söylediğim gibi bir siyasal katılma olgusuna bugün bakarsanız baktığımız değişkenler daha çok insanların özellikleri oluyor. Bu özellikler yetişmeden kaynaklanan özellikler olabilir; düşünce, inanç, fikir, tutum vesair özellikler ön plana gelebilir. Yahut içinde bulunduğu sosyo - ekonomik konumun; zenginlik, fakirlik, orta sınıf, işçi sınıfı v. b. olması, olmaması gibi birtakım olgular önem kazanabilir; kırdan yaşayan bir insanın siyasal katılma için yapması gereken çabayla, kentte yaşayanın göstermesi gereken çaba aynı değil örneğin. Okuryazar olanla olmayanın da aynı değil. Okuryazar olmayan için çok daha zor; okuryazar olan için çok daha kolay. Örneğin, bir dilekçe yazıp da milletvekilinize gönderdiğiniz zaman siyasal katılma eylemi içine girmiş bulunuyorsunuz, ister kabul edin ister etmeyin. Dolayısıyla elektronik posta adresini bildiğiniz bir milletvekiline elektronik postayla bir mesaj gönderdiğiniz zaman katılma olgusu gerçekleşecektir. Okuryazar olan her dakika bilgisayar kullanan, evinde bilgisayar kullanan, elektronik posta kullanmaya alışık bir kişinin bu eylemi yapması çok kolay; bilgisayarı hayatında görmemiş, tuşuna dokunmamış bir adamın yapması ise çok zor. Dolayısıyla bu tür etkenlere de bakarak birtakım açıklamalar geliştirebilmeniz mümkün. Bunlar nispeten kolay olan unsurlar. Zor olan, demin söylemiş olduğum türden davranışlar. Terör olgusunun açıklanması yahut siyasal şiddet açıklanması gibi olgular çok daha zor, çok daha karmaşık ve doğrudan doğruya gözlemlenmesi de fevkalade zor olan olgular. Aynı şey, darbeler için de söylenebilir. Askerî darbeler hakkında veriyi bir siyaset bilimci nasıl toplayacak? Bu dedektiflik isteyen, millî istihbarat teşkilatlarının her zaman becermekte zorlandığı bir olgu olduğundan bir akademisyenin buradaki zorluğunu düşünün. Genellikle bir darbe olduktan sonra öğrenip, tarihe başvurarak çözümlenmeye çalışıyorsunuz. Yani 1950'ler tarihini inceleyerek 1960 darbesinin nasıl olduğunu anlamaya çalışıyorsunuz. Hala, o dönemde yaşamış olan bir nüfus etrafta, içinde bulunmuş olan kimselerle konuşabilmeniz mümkün; ama tabii aradan geçmiş olan dönemde hafızalar zayıflıyor, değişiyor. Bellek insana tuhaf oyunlar da oynayabiliyor. Dolayısıyla neyin gerçek olduğu, neyin olmadığı süre geçtikçe daha karmaşık hale geliyor. Evet, insanlara olaylara zamanla daha soğukkanlı bakılabilir; ama öbür taraftan insanın hafızası da yanıltabiliyor kendini. Ben falancayla gidip konuşmuştum dediği halde, böyle bir şey olmamış olabiliyor. Diğer kişi, "bu adamla hiç görüşmedik" diyebiliyor. Bu durum yaşamamışsa o zaman birinin sözünü gerçekmiş gibi alıp bir noktaya kendinizi mantıken götürmeniz söz konusu olabilir. Bu da tarihi kullanmanın zorluğudur. Çünkü ortada yazılı, güvenilir bir belge olduğu

zaman tarih yapmak kolay; ama sözlü kısma indiğiniz zaman yani oradaki gerçek ne kadar çarpıtılıyor insanların aklında, bunu saptamak ise zordur. Bir de zaman içerisinde insanlar olay bittikten, etraftaki başka kimseler kalmadıktan, belki daha önemli aktörler sahneden çekildikten sonra kendilerine daha büyük önem de atfetmeye başlayabilirler. Bunu da hainliklerinden, yalancılıklarından filan yapmazlar...

Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU: İnsan psikolojisi...

Prof. Dr. Ersin KALAYCIOĞLU: İnsan psikolojisi çerçevesinde bellekleri kendilerine “Yahu ben ne önemli işler yaptım!” dedirtir, bu da mümkün. Dolayısıyla, yani, bu tür verilerin kullanılmasında da kendine has birtakım sorunlar doğal olarak ortaya çıkar. Ama burada yapılmakta olan şey, unutmuyacağımız şey; farklı disiplinlerin bulgularından sürekli olarak yararlanmaya çalışmak, onları izlemek; aynı zamanda çok farklı düzlemlerde, düzeylerde soyutlama yapmak ve bunlara, bu soyutlama düzeylerine uygun gözlemleri yapmayı hedeflemek ve becerebilmek. Tabii gerektiriyorsa, bir siyaset bilimci için her zaman mümkün; mesela sivil toplum kuruluşları üzerine yazıyorsanız, biz bunlara genel itibarıyla çıkar grupları diyoruz genel kategori itibarıyla. Çıkar gruplarının incelenmesi bir grup dinamiğidir. Grubun özelliklerini inceleyeceksiniz demektir. İşte bu kurumsal mı, değil mi? Bazı gruplar kurumsaldır, bazıları değil. Kurumsalsa eğer, bunun bir adresi vardır, posta adresi, bir binanın içerisinde, orada elektriğini, suyunu, telefonunu ödemektedir. Telefon ettiğiniz zaman cevap verecek birisi vardır, bir sekreteri vardır. Bir yayın listesi vardır vesaire vesaire. Bu bir kurumsal kuruluştur. Yani bu tür dernekten bahsettiğiniz zaman, bir TESEV dediğiniz zaman, TÜSİAD dediğiniz zaman veya bilmem bir GİYAD’dan bahsettiğiniz zaman böyle bir şeyden bahsediyorsunuz. Ama bazı kurumların, bazı derneklerin böyle kurumsal olma özellikleri yok. Yılda bir kere toplanıyorlar, arada bir, bir araya geliyorlar; ne sekreteryası var, ne doğru dürüst bir adresi var. Bir adres olsa bile o değişmiş, nerede olduğu belli değil. O zaman diyorsunuz ki, bu kurumsal özelliği fazla güçlü olan bir şey değil. Onun dışında başka özellikler itibarıyla ortaya çıkan, işte örneğin trafikte birisi ölüyor ve “buraya bir üst geçit yapmadılar” diye çevre halkı toplanıyor, gidiyor trafiği kesiyor. Şimdi bu, arızî olarak ortaya çıkan bir hareket. Bunun da bir grup olduğunun, siyasî sonuç ürettiğinin, en azından belediyeden bir talepte bulunduğu, -belediye de bir hükümet yapısı-; dolayısıyla sonuç itibarıyla ortada bir katılma olgusu olduğunun, bunun bir grup halinde gerçekleştirildiğinin tanımlanması söz konusu. Bunlar ne zaman ortaya çıkıyor, ne zaman çıkmıyor? Dolayısıyla o zaman bu grup dinamiklerine ve gruba bakacaksınız demektir. Kişiler hakkında bir bilgi toplamanız gerekmiyor. Daha üst düzeyde birtakım özelliklere bakma ihtiyacı duyabilirsiniz. İşte partiler gibi birtakım başka gruplara bakabilirsiniz. Parti nasıl çalışıyor, nasıl organize oluyor, ne zaman doğuyor, ne zaman ölüyor, hangisi başarılı oluyor, hangisi başarısız oluyor, delegeleri bunların nasıl çalışıyor, içerideki etkileşimler nasıldır gibi. Bunlar parti özelliklerini gerektiren gözlemler. Dolayısıyla yine grupla ilgili birtakım özellikler bakıyorsunuz demektir. Bir üst aşamada birtakım yargı kurumları, yasama, yürütme kurumları, bunların örgütlenme biçimleri, çalışması hiyerarşik mi, değil mi? Dolayısıyla onları ilgilendiren özelliklere yine o çerçevede bakabilirsiniz. Bunların içerisindeki rollere inerseniz yine kişiyle ilgili gözlem

yapacaksınız demektir. Bu rol bağlantılarına bakarsanız, yapısal birtakım unsurlara bakacaksınız demektir. Sistemin bütünü ilgilendiren işlemlerdeyse yapıların bağlantılarına, hukuka, tabii kurumsal özelliklere ve saire bakacaksınız demektir.

Dolayısıyla 1950'den sonra ortaya çıkmış olan bu bilimselleşme eğilimi, daha önce yapılmış olan hukukî ve kurumsal çalışmaları tamamen ortadan kaldırmamıştır. Bunların yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla onları da içerecek bir şekilde çalışma yapabilirsiniz ve daha üst düzeyde, rejime ilişkin birtakım özellikleri tartışabilirsiniz. Örneğin demokrasilerin nasıl örgütlenmesi gerektiği konusunda bir hayli yoğun tartışma var. Başkanlık sistemi şeklinde mi, parlamenter sistem şeklinde mi örgütlenmelidir? Bunlar, bu örgütlenmeler demokrasinin sürdürülebilirliğine ve başka özelliklerine, iktisadî gelişmeye, şuna buna nasıl etki etmektedir? Bunların, demokrasinin çökmesine ne derece dirençli olduğu bir tartışma konusudur. Dolayısıyla o zaman sistemik özelliklere bakıyorsunuz demektir. Tamamen bir sistemin çalışma özelliğine bakıyorsunuz demektir. Onları tanımlamanız, sınıflamanız ve bunların özelliklerini incelemeniz mümkün. Bunların sayısı çok şimdi, dolayısıyla sayı arttıkça istatistik kullanma imkânınız var. Ve bir sürü yöntem burada imkân dâhilinde ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla böyle bir karmaşıklıkta siyaseti algılamamız, çözümlenmemiz ve bunun hakkında düşünmemizi mümkün kılan bir yol açmıştır bize. O bence önemlidir.

“Benim sübjektif anlayışına göre insanlık şöyle olmalıdır” demeniz başka bir şey, bizim söylediğimiz türde pozitif iddialarda bulunduğunuz zaman, “insanların siyasal hayatları şu şekilde çalışıyor” dediğiniz zaman, bunun sübjektif olması başka bir şey...”

Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU: Peki hocam size göre bu yaklaşımın yetersizliği en çok hangi noktada ortaya çıkıyor? Ya da en çok hangi noktada eleştiri alıyor bu yaklaşım?

Prof. Dr. Ersin KALAYCIOĞLU: Demin bahsetmiş olduğum şey. Değerler, değerleri bir kenara atmış olması, özellikle Amerika'da çıkan eleştiri, Vietnam Savaşı konusunda yapılan araştırmalarda Vietnam Savaşı'nın ne kadar ahlâk dışı bir şey olduğunun vurgulanmamış olması mesela temel bir eleştiri alanı olarak çıkmıştır. Siz işte bir sürü araştırma yapıyorsunuz, burada mesela savunma harcamalarına bakıyorsunuz ama savunma harcamalarının ahlâksızca bir şekilde kullanıldığını gündeme getirmiyorsunuz eleştirileri söz konusu olmuştur, bu bir. İkincisi, kavramların ve kullanılan teorilerin yetersizliği vurgulanmıştır. Özellikle karşılaştırmalı siyasette bu kavramların daha çok Amerika Birleşik Devletleri ve belki Avrupa için geliştirilmiş bulunduğunu, dünyayı açıklamakta, örneğin bir Hindistan'ı açıklamakta, Çin'i açıklamakta yahut Kenya veya Tanzanya'yı yahut Gana'yı açıklamakta yeterli olmayabileceği vurgulanmıştır. Ama bu, dikkat ederseniz yöntem vurgusu değildir, kavram vurgusudur. Benim burada üzerinde durduğum husus yöntemdir, kavram değil. Yani sistem kullanırsınız kullanmazsınız o ayrı mesele, burada mesele o değil. Mesele, bu eleştiri, davranışçılık denilen bilimselleşmeyi sağlayan yaklaşım içerisinden de yapılabilecek bir eleştiridir. İlla dışına çıkmanızı gerektiren bir eleştiri değildir. Yani kavramlarımız ne derece

evrensel olarak kullanılabilir kavramlar? Mesela burada bu yaklaşımın içerisinde olduğunu kabul ettiğimiz Robert Dahl “Demokrasi kavramını kullanmayın, bu kirlenmiş bir kavramdır. Bilimsel bir kavram değildir, bilimin kavramı olabilecek derecede anlaşılabilir değildir.” demiştir. Ve kendisi *Polyarchy* diye bir kavram önermiştir. Ama kabul görmedi. Büyük ölçüde demokrasi kavramı kullanılmaya, bütün eksiklikleri ve yanlışlıklarıyla devam ediyor. Ama Dahl’ın eleştirisi haklı bir eleştiridir. Çünkü zaman zaman demokrasi çok revaçta olan, zaman zaman popüler olan; zaman zamansa “tü kaka” edilen bir rejim biçimidir. İnsanlık tarihi boyunca böyle evreler halinde bunun gelip gittiğini görüyoruz. Şimdi bu dönemde bir ülkeye sen demokrasi değilsin demek hakaret gibi bir şey oluyor, hemen savunu söz konusu oluyor. *Polyarchy* dersiniz, o zaman *polyarchy* hakkında bunu söylemek kolay. Bu gelişmiş bir *polyarchy*’dir, öbürü az gelişmiş bir *polyarchy*’dir diyebilirsiniz.

Birsen ÖRS: Henüz değer yüklenmemiş...

Prof. Dr. Ersin KALAYCIOĞLU: Evet. Çünkü burada iyi veya kötü olması çok önemli bir şey değil.

Sevgi Uçan Çubukçu: O zaman bir kavramsallaştırma probleminden söz ediyoruz.

Ersin KALAYCIOĞLU: Şimdi bu kavramsallaştırma problemleri, özellikle karşılaştırmalı siyasette çok derin tartışmalara sebep olmuştur. Halen de çözümlenebilmiş değildir. Evrensel geçerliliği olan kavramları bulabilmek, bunları her ülke için ayrı ayrı gözlemleyebilmek, o kavramlara tekabül eden olguların nasıl çalıştığını, nasıl ortaya çıktığını, nasıl değiştiğini, nasıl geliştiğini, bunun, bunları etkileyen unsurların neler olduğunu saptamak başlı başına bir uğraş alanı. Burada da, bu sorunun varlığını kabul edip, buna titizlik göstererek yaklaşmak gerekiyor. Ve çalışmayı devam ettirmek gerekiyor. Burada henüz böyle çok güçlü kuramsal çerçevelerin ortaya çıktığını ve bütün siyasal olguları mükemmellikle açıklayan kavramların kullanıldığı teorilerin bulunduğunu söyleyebilmek mümkün değil. Ama bu, herhangi bir bilim dalı için değişmez hedef.

En büyük katkı bilimselliği temin etmekle olmuştur. En fazla eleştiri de burada olmuştur. Çünkü siyaset biliminin bir felsefi temeli var. Altı alanından bir tanesi felsefeyle yakından ilgilidir. Oradan uzaklaştığı, onun endişelerine cevap vermeyecek bir noktaya gelindiği, hatta bu konunun uzmanlarının neredeyse siyaset bilimi bölümlerinde iş bulamaz hale geldiği endişesi ortaya konulmuştur. En büyük eleştiri de zaten Leo Strauss örneğinde verdiğim gibi onlardan gelmektedir. Onun yanı sıra yeni çıkan, sosyal bilimlerde gelişen birtakım akımlarda, işte, modernlik kavramından etkilenmiş olan birçok kavram ve teorimiz var. Bunların yetersiz olduğu, modernliğin başlı başına iyi kavramsallaştırılmamış olduğu eleştirileri var. Post-modern bir yaklaşımın sosyal bilimlerin çeşitli dallarında, özellikle sosyolojide geliştiğini, bunun bize, siyaset bilimine sirayet etmekte olduğunu gördüğümüz yaklaşımlar var. Bu yaklaşımların bir kısmı bilimselliği yine sorguluyor. Yani algılama, anlama, anlamayı bilme, işte, kavramların hepsi sonuç itibarıyla bizim hayal gücümüzün unsurları. Dolayısıyla bunların halüsinasyon olanlarıyla olmayanların birbirinden ayrılmaması gerektiği vesaire iddialarıyla oluşan, sübjektiviteyi ön plana çıkarıp, onu çok vurguluyorlar. Yani intersübjektif değil,

sübjektiviteyi ön plana çıkaran. Tabii bu edebiyatta ve beşeri bilimlerde son derece önemli. “Benim sübjektif anlayışıma göre insanlık şöyle olmalıdır” demeniz başka bir şey, bizim söylediğimiz türde pozitif iddialarda bulunduğunuz zaman, “insanların siyasal hayatları şu şekilde çalışıyor” dediğiniz zaman, bunun sübjektif olması başka bir şey. Bu sübjektif olduğu zaman bilim araçlarını kullanmıyorsunuz demektir. Tabii bu yapılabilir; ama o zaman herhangi bir şekilde sosyal bilim veya bilim iddiası olamaz, bir felsefe yaklaşımı olabilir veya bir edebiyat yaklaşımı olabilir. Her ikisine de cevaz var, sorun yok bence temel itibarıyla, ama yapılanın bilim olmadığının bilincinde olmak kaydıyla. Bunu kabul etmemiz gerek ve bilimsellik potasında onları da bir diğer unsurmuş gibi kabul etmemizin mümkün olmadığını bilincinde olmak zorunludur. Çünkü kullandığınız yöntemler bilimin yöntemi değil. Sonunda sınanabilirliği söz konusu değil bunların, gözlemlerle, gözlemlere dayanan bulgularla sınanmaya müsait değil. Alt tarafı diyorsunuz ki, ben böyle görüyorum. Biz sizin sübjektif görünüşe saygı duyabiliriz veya hiç kaale almayabiliriz. İki tane pozisyonumuz var: sizin gibi düşünmeyi kabul edebiliriz veya reddedebiliriz. Ama bu kabul veya rette görgül araçlar kullanacağımız anlamını da getirmiyor. Dolayısıyla keyfi kabul, keyfi ret, sübjektifliğe sübjektiflikle yanıt vermek gibi bir şey oluyor.

Bu eleştiriler bir hayli önem kazanmıştır. Tabii, modernlik eleştirileri de aynı şekilde çeşitli tartışmalara neden oldu. Modernlik ile birlikte çok kültürlülük ve farklılık, *multiculturalism and diversity* en fazla kullanılan kavramlar olarak 1970’lerden itibaren gelişti son otuz yıldır. Şu anda *multiculturalism* bir şekilde geri plana düşmüş durumda benim görebildiğim kadarıyla. Cazibesini kaybetmesinin nedeni de gayet ampirik gelişmeler oldu. Yani mesela Hollanda gibi son derece mütehammil toplumlarda, tahammül gücü yüksek, hoş görüsü yaygın toplumlarda sürdürülemedi. Bunun dolayısıyla sürdürülemeyecek bir yaklaşım olduğu izlenimi doğdu. O tabii, büyük bir geri adım atılmasına neden oldu. İngiltere gibi çok farklı kültürlere, farklı dinlere büyük bir hoşgörülle yaklaşan toplumlarda ciddi şiddet olayları ortaya çıkmaya başladı. Dolayısıyla bu gelişmeler hoşgörünün yaygınlaşmasıyla çok kültürlülüğün sürdürülebileceği fikrini dinamitlemiş oldu. Tabii, görgül olarak yok edilmiş olması ilginçtir. Çünkü temel itibarıyla görgüllüğü reddeden bir yaklaşım görgül nedenlere dayanılarak geri plana atılıyor. Gerçi farklılığı kabul etme ve farklılıkla birlikte yaşama fikri halen birçok kampusta -hem Amerikan hem de Avrupa kampuslarında- siyasal olarak doğru kabul edilen bir yaklaşım olarak devam ediyor. Burada bir problem yok. Fakat *multiculturalism*’in diğer yönü var ki modernliğin aktivizmine karşı; modernlik bir aktivizm gerektiriyor, belli şeylere müdahale zorunluluğu gerektiriyor, müdahaleci bir yaklaşım oluyor. Bu müdahale yaklaşımı modernlik açısından yapılıyor; insanlara nasıl yaşaması gerektiğini dikte ediyorsunuz, onların kültürlerini bozuyorsunuz. Buna müdahale ahlâken kabul edilemez varsayımından hareket ediyor. Ve bu aynı zamanda tek bir modernleşme yolu yoktur; farklı toplumlar farklı şekillerde modernleşecektir. Dolayısıyla modernleşmeyi böyle tek düze bir kalıpmış gibi kabul edip herkese empoze etmeye çalışmanız adeta bir tür emperyalizmdir, türünden bir sava bizi götürüyor. Bunun bir açıdan doğru olduğunu söyleyebilirsiniz. Ama başka bir açıdan da çok ciddi ahlâki problemleri olduğunu kabul etmek gerekiyor. Örneğin bu yaklaşıma göre mesela kıyamlıkla boğuşmakta olan bir aşirete hiç dokunmayacaksınız demektir. Onların

kültürü bizden farklıdır diye kabul edecek ve o aşiretteki çocukların kızamıktan ölmesine göz yumacaksınız demektir.

Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU: Kadın sünneti yapan bir topluma hiç dokunmayacaksınız...

Ersin KALAYCIOĞLU: Evet, hiç dokunmayacaksınız. Diyeceksiniz ki, onun kültürü bizden farklıdır onlar böyle yaşasın. Kızamıkla ölmek, bunların bir değeridir, kültürlerinin bir parçasıdır. Bunlara kızamık aşısını vermeye kalkmayalım. Bu ahlâkî midir? Bunu bilmiyorum. Bunu da zannederim tartışmak gerekir. Ben kolay kolay bunu ahlâkî bir yaklaşım olarak kabul edemem. Aynı olay çocuk felci aşısının yaygınlaştırılmasında yaşandı. Ülkemizde de çok ciddi direnç gösterildi, kısırlık yaratıyor diye birtakım fikirler üretildi. Mesela, şimdi bu *polio*'nun ne kadar feci bir şey olduğunu bildiğiniz için, bu aşığı yapmaya direnmenin ne kadar ciddi ahlâkî sonuçları olabileceğini ve bunun bîgünah çocukları etkilediğini de bildiğinizde ortaya bir başka ahlak sorunu ürettiğini de kabul etmek gerekli. Birdenbire başka bir alana girmiş bulunuyorsunuz. Çok ilginç bir yeni ahlâkî noktaya geliyorsunuz. Şimdi farklılıkları olduğu gibi korumak, bazı toplumları içinde buldukları, işte, kızamık gibi, *polio* gibi, bilmem ne gibi daha düşük düzeyde yaşamaya mahkûm etmek, birtakım sorunları hiçbir zaman çözmek, çözümünü olan birtakım sorunları görmezden gelmek... Aynı olay bugün Güney Afrika'da AIDS konusunda yaşanıyor. Bu tutum buradaki insanları o hastalığın etkisinde kısa, verimsiz yaşamlarla ölüme terk etmek anlamını taşıyor, bu bir. İkincisi, *multiculturalism* aynı zamanda başka bir ahlâksızlık da doğurabilecek bir özellik. O da, bunlar için fon vermek, yardımda bulunmak imkânlarınızı onlarla paylaşmanın ahlâkî sorumluluğundan sizi kurtarıyor. Onlar o şekilde yaşamaya, ben de bu şekilde yaşamaya hak kazanıyorum; çünkü biz farklı kültürlerdeniz. Benim kültürüm, benim zengin yaşamamı; onun kültürü de fakir yaşamasını ve o fakirlik içerisinde birbirini öldürerek, her türlü hastalık ortamında yaşamasını doğal, meşru, kabul edilebilir, ahlâkî gösteriyor. Bu da bir sorun.

Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU: Tabii, neyi görmek isteyip, neyi görmek istemediğimizle alakalı...

Ersin KALAYCIOĞLU: Tabii, bu argüman, değişik modernlikler, post-modernizm, *multiculturalism* argümanları sorunsuz argümanlar değil. Eleştiriyorsunuz fakat başka ahlâkî sorunlar var. Bunları çözmemiz gerekiyor. Farklı kültürlerimiz var, birbirimize dokunmayalım dediğiniz zaman, herhangi bir şekilde başka bir kültürde yaşayan insanın çektiği eziyet, onun gördüğü zorluk, aşağılanma, biraz önce bahsetmiş olduğunuz gibi mesela kadınlara yapılan bir davranış, çocuklara yapılan bir başka davranış hiçbir şekilde müdahale edilmeyecek alanlar olarak kabul ediliyor. Bu insanlar, kendileri yardım sizden isteseler bile, "o, senin kültürün, o kültürde yaşa" diyorsunuz. O kültür içerisinde değişim yapabilirsen ne ala diyorsunuz. Anlatabiliyor muyum? Bu mesela Türkiye için düşünecek olursanız, töre cinayetleri konusunda hiçbir şey yapmayın demektir. Dolayısıyla töre cinayeti devam etmelidir. O kültür değişirse ne ala, kabul ederiz. Ama kendi dinamikleriyle değişmezse biz ona saygı göstermeliyiz, öyle devam etmeli. Şimdi bu, Türkiye'de ne

kadar kabul görür, bunu bilmiyorum. Aynı olgu, diğer bütün özelliklerde de var. Kız çocukları Doğu Anadolu'da, Güneydoğu Anadolu'da yeterince eğitim alamıyor; almasın onların kültürü o. Onlar öyle yetişsinler diyebilirsiniz. Öte yandan alsınlar diye çalışabilirsiniz. Hangisi daha ahlâkî?

Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU: Bunun tersi ise, bunları siyasetin alanı içine sokmaya çalışıyor, görülmesini sağlamıyor mu?

Prof. Dr. Ersin KALAYCIOĞLU: Tabii, tabii... ama yani şimdi burada *multiculturalist* bir argüman ileri sürecekseniz, modernleşmeyi empoze etmeye bilecekseniz, modernleşmekte bir standart yaratmamanız gerekir diyecekseniz ve hiçbir şey yapmayacaksınız.

Karşılaştırmalı siyaset pek gelişmiş bir alan değil ülkemizde. Büyük çoğunluk Türk siyasal hayatına yönelmiş durumda. Onun dışında ikinci bir gözlemim, özellikle kamu politikaları veya kamu yönetimi alanındaki çalışmaların fazla yoğun olmadığı...

Birsen ÖRS: Hocam biraz da Türkiye'ye gelir isek, sizin konuşmalarınızdan da anlaşıldığı üzere Türkiye'de siyaset biliminin gelişimine önemli bir katkısı olmuştur bu yaklaşımın.

Ersin KALAYCIOĞLU: E yani, biz tabii bunun dışında kalmadık. Kalmamız mümkün müydü? Hayır.

Birsen ÖRS: Burada, bu yaklaşımın hem Türkiye'de gelişiminden, yaratmış olduğu etkiden, hem de bu süreçte kendinizi nasıl konumlandırduğumuzdan bahsedebilir misiniz?

Ersin KALAYCIOĞLU: Ha, şimdi Türkiye, burada şunu yaptı. 1950'lerde özellikle yurtdışından alınan fonlarla ve yurtdışından gelen öğretim üyelerinin yardımıyla ve yine yurtdışında doktorasını yapmış, o tarihlerde Türkiye'ye dönmüş olan, mesela Şerif Mardin gibi, Arif Payaslıoğlu gibi öğretim üyeleri vasıtasıyla bu yaklaşımın içerisinden çıkmış olabilecek ve bilimsel araç kullanımı şeklinde anlaşılacak birtakım uygulamalara girildi. Daha sonraları, özellikle 1960'larda kır çalışmalarıyla Frederick Frey ve onunla beraber çalışanlar benzer şekilde bu yöntemleri kullanmaya başladılar. Ama esas ivme 1970'lerde ortaya çıktı. Yine The University of Iowa'nın bulmuş olduğu imkânlarla 1974 senesinde Ahmet Naki Yücekök ve Metin Heper ile birlikte İlder Turan'ın başkanlığında, bu üçünün yönetiminde karşılaştırmalı, dünya çapında bir saha araştırması yapıldı. Kitle, eşraf yani seçkinler diyebileceğimiz kişiler artı milletvekilleri ve kamu bürokratlarını içerdi. Bu '74 araştırması başlı başına dönüm noktasıdır. Ondan sonra 1977'de Üstün Ergüder'le, -şu anda artık Türkiye'de değil de, Dünya Bankası'nda çalışan-Selçuk Özgediz, Nezih Demirkent'in başkanlığında *Hürriyet*'in isteği üzerine ilk kez seçim öncesi, seçmen araştırması yaptılar '77 senesinde ve bu çalışma *Hürriyet*'te yayımlandı. Ve bu da bir çığır açtı. Ondan sonra birçok sayıda çalışma gazeteler tarafından finanse edilerek seçim araştırmaları şeklinde gündeme gelmeye başladı. İlk çalışma, üniversiteler tarafından yapılmış bilimsel bir çalışma olmakla birlikte,

ondan sonrakiler ticarî oldu. Ticarî çalışmaların da devri açılmış oldu; ama aynı tarihlerde PEVA kuruldu. PEVA, bir pazarlama araştırma şirkettir. Onlar pazarlama açısından benzer bir şekilde işletme ve iktisat alanında birtakım veriler toplamaya başladılar. Bu çalışmaların yanı sıra, işte, benzer araçları kullanan Nüfus Etütleri, Hacettepe’de gelişti. Ve dolayısıyla farklı disiplinlerde de gelişen böyle bir alan ortaya çıkmaya başladı.

Birsen ÖRS: Sonra sizin de bir çalışmanız var, Türkiye, Kore ve Kenya’yı karşılaştırmalı olarak ele alan.

Ersin KALAYCIOĞLU: O, 1974 çalışmasından çıktı. 80’lerde yayımlanmıştır.

Birsen ÖRS: ‘84, evet.

Ersin KALAYCIOĞLU: Siyasal katılma, karşılaştırmalı siyasal katılma çalışmasıdır. Bu yöntemi kullanarak karşılaştırmalı siyasal katılma alanında karşılaştırmaların nasıl yapılacağına bir örnek olarak yazılmıştır; doçentlik tezidir. O tarihte Türkiye için çok yenidir. Öyle de algılandı, öyle de reaksiyon buldu temel itibarıyla. Ama aynı dönemde, ‘84, ‘85, ‘86, ‘87, ‘88 senelerinde Meclis’te çalışmalar yürütüldü, ki bunlardan ‘84 ve ‘88’de gerçekleşen iki tane Meclis taraması benim tarafımdan yürütüldü. Ondan sonra ‘84-‘85 senesinde benim Hamit Fişek ve Yılmaz Esmer’le birlikte yürüttüğümüz TÜSİAD’ın sponsoru olduğu Türkiye’de hane halkı üzerine yapılmış olan sosyo-ekonomik öncelikler çalışması ortaya çıktı. Türkiye ile ilgili birtakım temel özellikleri gündeme getirmesi açısından önemli oldu o çalışma ve bu tür araştırmaların kullanılmasındaki yararı bir kez daha ortaya koydu. Sonra 1990’da Dünya Değerler Araştırması, onu Üstün Ergüder, Ronald Inglehart’ın girişimiyle Türkiye’ye getirmiştir. Yılmaz Esmer ve ben çalıştık. ‘96 ve ‘97 senelerinde, ‘96 sonu ‘97 başında tekrar etti, sonra yine tekrar etti. Şimdi, bu çalışmaları Yılmaz Esmer sürdürüyor. Sonra 2002’de seçim öncesi ve sonrasında Ali Çarkoğlu’yla beraber bir saha araştırması yaptık. Bu çalışmanın başlangıcında Üstün Ergüder de vardı; fakat sonra çekildi, sonraki aşamalarına katılmadı. Bu çalışma 2007 yılında *I. B. Tauris*’tan bir kitap olarak çıktı, *Turkish Democracy Today* ismiyle. 2006’da bir saha araştırması daha yaptık. O da Türkiye’de sosyal ve siyasal öncelikler üzerine bir çalışma yine. O da bir kitap olarak çıkmak yani bitmek üzere, *Palgrave Macmillan* basacak, ne zaman çıkacak bilmiyorum. 2007’de yine seçimden önce ve sonra bir seçim araştırması yaptık. O da ortaya çıktı. Şimdi, şu anda *International Social Survey Programme*’la yine Ali Çarkoğlu’yla beraber İstanbul Politikalar Merkezi olarak anlaşmış durumdayız. Onların yıllık *survey*’lerini bu yıl başlamak suretiyle yapmaya çalışacağız. İlk saha araştırması konusu dindarlık.

Birsen ÖRS: Din?

Ersin KALAYCIOĞLU: Evet. Sonra ikinci konu, gelecek sene toplumsal eşitsizlik (*social inequality*), üçüncü konu çevre (*environment*). Dolayısıyla her sene bir konu olacak. Kırk üç ülke var orada, yani bizden başka kırk iki ülke var bu araştırmaların kapsamında.

Birsen ÖRS: Peki hocam bir şey sormak istiyorum. Bu davranışçı yaklaşımın Türkiye’de kabulü konusunda üniversiteler arasında bir fark oldu mu? Mesela ‘50’li ‘60’lı yıllarda Ankara, İstanbul farkları...

Ersin KALAYCIOĞLU: Yok, o tarihte Ankara Siyasal Bilgiler tabii, temel rol oynuyor bunun gelişmesinde. İstanbul’da siyaset biliminin kurulması 1960’larda. Kuruluşundan itibaren bu tür eğilimler var. Zaten İter Turan İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’nde öğretim üyesi 1974’te. Üniversite olarak veya bölüm olarak değil, bölümün içerisindeki öğretim üyeleri olarak farklılıklar olduğunu söyleyebiliriz.

Birsen ÖRS: Öğretim üyeleri arasındaki farklılıklar nereden kaynaklanmaktaydı?

Ersin KALAYCIOĞLU: Avrupa’ya geçmesi bu yöntemlerin gecikmeyle olmuştur. Bu nedenle Avrupa’da doktorasını yapmış olanların bu konudaki bilgi ve donanımı nispeten daha az, Amerika’da doktora yapmış olanların daha fazlaydı donanımları. Öyle bir fark vardı. Şu anda o giderilmiş durumda. Yani Avrupa’yla Amerika arasında öyle büyük bir fark yok. Ama 1960’lar ve ‘70’lerde mevcuttu. Onlar daha kurumsal, hukuksal çerçeveden bakmaktaydılar siyaset olgusuna. Yani bir dönem öncenin düşünce sistemi içerisindeydiler. Dolayısıyla böyle bir farklılık veya çekişme söz konusu olmuştur. Hukuk kökeninden gelenlerle iktisat kökeninden gelenler arasında fark vardır. Bazı öğretim üyelerimiz hukuk kökeninden gelmişlerdir. Onlar bu yöntemi daha az kullanmaktadırlar ve bu yöntemlerle daha az uğraşmışlardır. Ama bütün hukukçular için bunu söyleyemeyiz. Örneğin, Ergun Özbudun hukukçudur temel itibarıyla, ama siyaset bilimine ilgi duymuştur ve siyaset biliminde çalışmalar yapmıştır. Benzer şekilde bilimsel yöntem kullanmıştır. Yine aynı şekilde Metin Heper hukuk kökenlidir. Zaman zaman hukuk ve kurumsal yaklaşım ağır basmaktadır Metin Heper’in çalışmalarında, zaman zaman özellikle kamu yönetimi üzerine yapmış olduğu araştırmalarda benzer bilimsel yöntemler kullanmaktadır. Dolayısıyla böyle farklılıklar yetişme itibarıyla var.

Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU: İstanbul Ankara farklılığı dışında Üniversiteler arasında farklılıklar olmuş mudur?

Ersin KALAYCIOĞLU: Üniversiteler arasında genellemek yanlış olur.

Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU: Peki özel üniversiteler ile devlet üniversiteleri arasında böyle bir fark izleyebiliyor muyuz, bu yöntemi kullanmak ya da kullanmamak anlamında?

Ersin KALAYCIOĞLU: Yok, hayır zannetmiyorum. Orada da böyle genelleştirebileceğimiz bir farklılık yok. Yani devlet üniversiteleri dediğiniz zaman...

Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU: Belki olanaklarının farklılığı açısından...

Ersin KALAYCIOĞLU: Araştırma olanakları arasında o kadar büyük fark olduğu kanısında değilim. Aynı kaynaklardan yararlanılıyor. Aynı kaynaklara başvurup yarışması söz konusu arkadaşların. Yani, işte, TÜBİTAK bir devlet kaynağı, onun dışında Avrupa Birliği fonları bir başka kaynak. Onun dışında küçük fonlar olarak yapmıştık, mesela bu bahsetmiş olduğumuz Meclis araştırmasını araştırma fonu fonlarıyla, üniversitenin kendi kaynaklarından yararlanmak mümkün olmuştu. Bazı çalışmaları bunlarla yapabilmek mümkün. Onun dışında, TESEV gibi, TÜSİAD gibi bazı çalışmaları destekleyen, fon veren kuruluşlar var. Bunlarla araştırma yapan arkadaşlar mevcut. Bunlar hem devlet kurumlarında çalışanlar, mesela Boğaziçi Üniversitesi'nden Hakan Yılmaz bu tip çalışmalar yapıyor bu yakınlarda. Binnaz Toprak eskiden o araştırmalara uzaktı, şimdi '96'dan beri yakınlaşmış bulunuyor. Onunla mesela 2003'te bir kadın çalışması yaptık, TESEV Raporu olarak 2004'te yayınlandı.

Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU: Sizce, taşra üniversitelerindeki durum nedir?

Ersin KALAYCIOĞLU: Taşra üniversitelerindeki zorluk, eğitim yükünün öğretim üyelerinin üzerinde ağır olmasından kaynaklanıyor zannediyorum. Orada kadrolar yetersiz. Dolayısıyla bazı genç öğretim üyesi arkadaşlarla karşılaşıyorum zaman zaman, en fazla yakınılan husus bu. Otuz, otuz beş saat derse girdikleri, her derse verdikleri oluyor, yani bir nevi ilkokul öğretmeni gibi kendilerini hissediyorlar. Bu tabii, herhangi bir araştırma alanını değil; ama genel olarak araştırmayı, hatta kendini yenileyecek okumayı yapabilmeyi zorlaştırmakta. Bu üniversitelerin birçoğunda kütüphane yeterince gelişmiş değil. Dolayısıyla araştırma ortamı sağlayacak alt yapı zayıf. Bunlardan kaynaklanan problemleri var. Bu farklar mevcut ve acilen giderilmeli, ancak bu farkları herhalde sadece devlet müdahalesiyle giderebilirsiniz. Oraya kadro temin etmek, yeterince öğretim üyesi alabilmek, bu öğretim üyelerine makul saat ders verdirmek için gerekli fonların tahsisinden bahsediyorum. Bu son derece önemli bence. Araştırmaya vakit kalması, okumaya vakit kalması başka türlü sağlanamayacaktır. Önce öğretim üyesi okuyacak ki, ondan sonra araştırmaya başlayacak. Bu arkadaşların, otuz beş saat ders veren bir öğretim üyesinin herhangi bir şekilde okumaya vakti olduğunu zannetmiyorum. Hem de bu arkadaşların hiç olmazsa bir kısmı yurtdışında iyi kurumlarda doktora yapmış durumdalar. Çok hızla aşındıklarını hissediyorlar. Bu durumun verdiği ruh haliyle öğrenciye de iyi mesajlar verdiklerini tahmin etmiyorum. Ama bu, YÖK'ün ve devletin temel sorunudur. Yani oradaki fark, siyaset bilimi disipliniyle veya yaklaşımıyla ilgili değil, herhangi bir yaklaşımda olabilecek bir çalışma yapmaları mümkün değil.

Birsen ÖRS: Peki hocam, sizin gözleminiz nedir, genç, yeni nesil siyaset bilimciler arasında bu yaklaşım ne kadar itibar görüyor sizce?

Ersin KALAYCIOĞLU: Yani artık zaten bu davranışsal yaklaşım tabiri pek kullanılmıyor. Öyle zannediyorum ki, siyaset biliminin, bilimsel yaklaşım olarak algılanması ve bilim olarak bir sosyal bilim biçiminde ele alınması ve bilimsel araçlarla yapılması yerleşmiş durumdadır Türkiye'de. Bunda bir sorun görmüyorum. Alanlar itibarıyla tabii ciddi farklılıklar var. Karşılaştırmalı siyaset pek gelişmiş bir

alan değil ülkemizde. Büyük çoğunluk Türk siyasal hayatına yönelmiş durumda. Bu esasında karşılaştırmalı siyasetin bir özel alanıdır. Ama her ülkede de ülke siyaseti, siyaset bilimi programının bir parçası, araştırma programının da bir parçası olmak durumundadır. Dolayısıyla o şekilde ele almak gerekir. Onun dışında ikinci bir gözlemim, özellikle kamu politikaları veya kamu yönetimi alanındaki çalışmaların fazla yoğun olmadığı, bu alanın çok gelişmiş bulunmadığıdır. Bu alanda uzmanlaşan eleman sayısı az Türkiye’de. Ve bunlar daha çok hukuk kökenli, hukuksal çalışan arkadaşlar. Hukuksal- kurumsal çerçevede daha çok çalışıyorlar. Bu alanda çok ciddi gelişmeler yaşandı. Siyaset biliminin en fazla bilimsel araçları kullanabileceği alanlardan bir tanesi maliye ile yakın ilişki içerisinde bulunarak çalışılabilecek kamu siyaseti ve yönetimi alanıdır. İktisatla örtüşüyor. Bu alanda ciddi gelişme sağlanabilir Türkiye’de. Özellikle iktisat kökenli arkadaşların siyasal-ekonomi ve benzeri yaklaşımlarla bu alana girmeleri, bütçe analizleri yapmaları, aynı zamanda belli araçlar kullanılarak ne tür kurumların siyasal karar almada nasıl etkide bulduklarını incelemeleri mümkündür. Bunlar çok geniş bir alan oluşturmasına karşın rağmen pek ilgi duyulan bir alan ortaya çıkaramamıştır.

Birsen ÖRS: Bürokrasi de öyle değil mi? Yani, bürokrasi de Türkiye’de üzerinde pek çalışılan bir alan değil. Örneğin Metin Heper, Cemil Oktay hocalar hemen ilk aklıma gelenler, ama sonraki kuşaklarda bu alanda çalışan çok sayıda kimse yok

Ersin KALAYCIOĞLU: Evet, bürokrasi de öyle. Pek girilmiyor. Yerel siyaset üzerinde pek az çalışan var. Korel Göymen ve Ruşen Keleş mesela bu konuda çok çalışıyorlar; ama onların dışında akademik hayatta fazla, bu konulara eğilen arkadaş görmüyorsunuz. Oysa bunlar çok zengin araştırma alanları. Onun dışında dış politika çok revaçta.

Birsen ÖRS: Evet...

Ersin KALAYCIOĞLU: Gerek dış politika, gerek uluslararası ilişkiler. Oralar belirli bir moda olma durumu var. Fazla bir ilginç üretim de yok buradan doğrusunu söylemek gerekirse. Birkaç tane, işte, yeni yayımlanan kitaplardan birkaç tanesi belki dikkat çekici olabilir zaman itibarıyla; ama tabii fazla bir mesafe alınabilmiş değil. Bu kadar ilgi bir şey doğurmadı ortaya. Araştırma yöntemleri konusunda da Türkiye’de fazla çalışan yok. Onu da bilmemiz gerekiyor. Dolayısıyla büyük bir dış politika, uluslararası ilişkiler ağırlığı, o ağırlık ile uyumlu olmayan üretkenlik, artı Türk siyasal hayatı ağırlığı. Yine o ağırlıkta da fazla bağlantılı olmayan bir üretkenlik ortamındayız. Yani daha fazla üretim yapabileceğimiz alanlar bunlar, benim görebildiğim kadarıyla. Ve çok fazla üretim yok bu alanlarda.

Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU: Hocam, tam da bu noktada, bu alandaki çalışmalarınızı ve fikirlerinizi de bildiğim için, şöyle bir şey sormak istiyorum. Anayasa yapımı sürecinden türban sorununa kadar giden bir dizi güncel sorunun çözümüne yönelik olarak bu yöntemlerden verim alınması anlamında, yani sonuç alıcı nitelikte, uygulama boyutunda yararlanılabildiğini düşünüyor musunuz?

Ersin KALAYCIOĞLU: Çalışma yapanlar var, ama sorun bunların azlığı. Yani bu konularda çalışan, bir şey üreten ve ortaya koyanların sayısı az. Yani üç beş kişi, işte, din ve siyaset konularında çalışan. Şerif Bey'den (Mardin) sonra bir miktar Binnaz Toprak, bir miktar Ali Yaşar Sarıbay, yani çok fazla sayıda bu konuda üretken olmuş kimse yok. Bir miktar, laiklik açısından bakan, işte, Metin Heper'in, Ergun Özbudun'un birkaç çalışması var. Bizim, Ali Çarkoğlu ve Binnaz Toprak'ın ortak iki tane, '96'da ve 2006'da yayımlanmış olan TESEV raporları var, din ve siyaset hakkında.

Birsen ÖRS: Siyasa oluşturulmasında kullanılabilecek kadar yoğun bir veri ya da çalışma sonucundan söz edebilir miyiz?

Ersin KALAYCIOĞLU: Kullanılabilir aslında. Yani bizim kadın üzerine yapmış olduğumuz çalışmayı, kadımla ilgili devlet bakanlığı aldı, olabildiğince kullandı. Mesela bu, kızların okula gönderilebilmesi için özel birtakım programların geliştirilmesi, televizyonun burada araç olarak kullanılması 2003'te bizim sunduğumuz fikirlerdendir. Bu fikirler hayata geçti, herhalde bir etkisi olmuştur diye varsayıyoruz. Önerdiğimiz zamanlarda böyle şeyler yoktu ortada. Daha sonra ortaya çıktı. Bizim önerimizi dikkate aldılar mı, almadılar mı onu bilmiyorum; ama sonuç itibarıyla, bizim önerimizin tarihi 2003, bunu hayata geçmesi 2005 - 2006. Televizyonun kullanılmasını örneğin önerdik orada. Bu yapılıyor şimdi. Dolayısıyla kamu siyaseti sonuçları çıkıyormuş gibi gözüküyor. En azından devlet bakanlığında çalışmakta olanlar 2003'ten itibaren hemen her toplantıda bizim kitapla beraber geliyorlar. Onu görüyorum. Okuduklarını da biliyorum. Dolayısıyla bunu hayata geçirmeyi istediklerini söylediklerini de biliyorum. Dolayısıyla bir kamu etkisi, kamu politikası etkisi mevcutmuş gibi bir izlenim edinmek mümkündür. Ama bir şey yayınlandığı zaman bunun hemen kamu politikasına etki edeceğini de beklemek biraz naif olacaktır. Çünkü orada birçok çıkar var, ideoloji var, parti politikası var. Onların arasında geçip etkili olabileceğini düşünmek söz konusu değildir. Dolayısıyla bilimin bulguları her zaman için siyasetin önünde, üstünde, farklı bir yerde olacaktır. Zaman geçerek ancak etki yapacaktır. En ziyade etkiyi de öğrenciye öğrettiğiniz materyallerin bir kuşak sonra istihdam edilecek kamu bürokrasisi aracılığıyla hayata geçmesidir. Kamu bürokrasileri hep kendi eğitim almış oldukları dönemdeki fikirlerle ülkeyi yönetiyorlar. Yani bugünün kamu bürokrasisi bir kuşak önce onlara öğretmiş olduğumuz şeylerle şu anda bizi yönetmektedirler. O arada olan değişiklikleri ne kadar özümseyebildiler, onu bilmiyorum. Bunları okuyor olmaları gerekiyor, takip ediyor olmaları gerekiyor. Amerika'da bunun üzerine yapılmış araştırmalar var. Amerika'da mesela bizim bilimsel yayınları yapmış olduğumuz kaynakları Amerikan kamu bürokrasisinin okumadığı ortaya çıktı. Onların, mesela en fazla okudukları, *Foreign Affairs* dergisi. Fena değil *Foreign Affairs* dergisi; ama *American Political Science Review* değil, *American Journal of Political Science* değil. En belli başlı, yeni bulguların ortaya çıktığı dergiler hiçbir şekilde kamu bürokratları tarafından okunmuyor. Daha böyle popüler dergiler, daha sulandırılmış olanları okunuyor. Mesela bu bir araştırma konusu olabilir. Bir doktora araştırması konusu olarak yapılabilir. Bizim kamu bürokratları kendi alanlarında hangi dergileri ne kadar okuyorlar? Tabii okumak da yetmiyor, anlamaları gerekiyor. Ne kadar anlıyorlar? Mesela teknik değişiyor.

Kullandığımız istatistik teknikleri değişiyor. Yeni istatistik tekniğiyle bir analiz yapıyorsunuz, sonuçta bunu ne kadar anlıyor kamu bürokrati? O teknikleri görmemiş eğitimi sırasında. O zaman okumak da yeterli değil, ne kadar anlayabildiği, ne kadar zmseyebildięi önemli.

Birsen rs: Hocam, iki saate yakın vaktinizi bize ayırdınız. Bize siyaset bilimi çalışmalarında önemli bir dönüşüme neden olan davranışçı yaklaşımı çeşitli boyutlarıyla aktardınız. Size çok teşekkür ediyoruz.

Sevgi Uçan ubuku: Çok teşekkür ederiz.

Ersin Kalaycıoğlu: Rica ederim.